

АНАЛІЗ СТАНУ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Андрій СИНИЦЯ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Анотація. У статті подано аналіз стану дослідження проблеми спілкування вчителя фізичної культури та основні напрямки її вирішення.

Виявлено, що у процесі професійного спілкування одним із завдань учителя фізичної культури є вибір ефективних шляхів і способів спілкування, що доводить необхідність синтезу, узгодження та узагальнення відомостей про його сутність та структуру, у якому виокремлюють комунікативну, перцептивну та інтерактивну сторони; проте, ураховуючи роль мотиваційних чинників у спілкуванні, значна увага приділяється мотивації.

Ключові слова: спілкування, учитель фізичної культури, ефективність, мотивація.

**АНАЛИЗ СОСТОЯНИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ
ПРОБЛЕМЫ ОБЩЕНИЯ
УЧИТЕЛЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ
И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
ЕЕ РЕШЕНИЯ**

Андрей СИНИЦА

*Прикарпатский национальный университет
имени Василия Стефаника*

Аннотация. В статье представлен анализ состояния исследования проблемы общения учителя физической культуры и основные направления ее решения.

Обнаружено, что в процессе профессионального общения одной из задач учителя физической культуры является выбор эффективных путей и способов общения, что доказывает необходимость синтеза, согласования и обобщения сведений о его сущности и структуре, в котором выделяют коммуникативную, перцептивную и интерактивную стороны; однако, учитывая роль мотивационных факторов в общении, значительное внимание уделяется мотивации.

Ключевые слова: общение, учитель физической культуры, эффективность, мотивация..

**RESEARCH ANALYSIS OF PROBLEMS
OF COMMUNICATION
TEACHER PHYSICAL EDUCATION
AND MAIN DIRECTIONS OF ITS DECISION**

Andriy SYNYTSYA

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Abstract. The paper presents an analysis of the problems of communication studies teacher of physical culture and main directions of its decision.

It is found, that in the process of professional communication one of the tasks of the teacher of physical culture is the choice of effective ways and means of communication, which proves the necessity of synthesis, coordination and synthesis of information about its nature and structure, in which the isolated communicative, perceptual and interactive side; however, given the role of motivational factors in communication, considerable attention is paid to motivation.

Keywords: communication, physical education teacher, efficiency, motivation.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» підкреслено необхідність виховання людини демократичного світогляду, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу. У зв'язку з цим, змінюються і функції вчителя, його діяльність орієнтується на створення умов для саморозвитку суб'єктів учення, формування й розвитку потреб та здібностей суб'єкта навчального процесу. За цих обставин метою реформи вищої освіти на нових законодавчих і методологічних засадах є досягнення якісного рівня професійної підготовки фахівця фізичної культури, створення принципово нового підґрунтя для розвитку особистості вчителя, здатного до роботи в певному соціокультурному просторі [5, 8, 10, 13, 18, 20].

Однак рівень культури спілкування майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту не задовольняє потреб сьогодення, а його численні зміни не дають можливість принципово поліпшити якість практичної підготовки спеціалістів галузі.

Спостерігається суперечність між потребою вищих навчальних закладів у науково-ме-

тодичному вирішенні проблеми культури спілкування майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту та наявним станом розв'язання цього явища у психолого-педагогічній науці.

Недостатня розробленість проблеми знижує результативність підготовки фахівців до майбутньої діяльності.

У своїй праці «Наукові основи фізичного виховання» (2001) Т.Ю. Круцевич доводить, що у фізичному вихованні та спорті спілкування досліджено достатньо поверхнево [12]. Залишаються невизначеними соціально-психологічні характеристики, які дозволяли б конкретно описати та оцінити спілкування представників галузі.

Виконуючи дисертаційне дослідження, Т.В. Василичина (2001) вказує, що саме цей аспект проблеми викликає особливий інтерес у науковців, бо безпосередньо пов'язаний із формуванням конструктивних взаємин між суб'єктами навчально-виховного та тренувального процесу.

Дослідженню проблеми професійної підготовки фахівців у вищій школі приділяється належна увага, зокрема, таким її аспектам: філософія сучасної вищої освіти (В.П. Андрущенко, 2005; І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, 2008; В.І. Луговий, В.О. Огнев'юк 2009–2012); історія педагогіки вищої школи (Л.П. Вовк, 2004–2009; І.Л. Лікарчук, О.В. Сухомлинська, 1998, 2007); проблеми неперервної професійної освіти (С.У. Гончаренко, Р.С. Гуревич, 2009; А.О. Лігоцький, С.О. Сисоєва, 2010); організація професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі (А.М. Алексюк, 2006; С.І. Архангельський, 2002; Б. Лєко, 2004; В.І. Бондар, М.Б. Євтух, О.В. Шестопалюк, 2006–2010); впровадження педагогічних технологій у вищих навчальних закладах (В.П. Безпалько, О.С. Падалка, В.В. Сагарда, 2004–2009); розвиток особистості майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки (М.І. Пірен, В.В. Рибалка, В.О. Семиченко, 2009–2011).

Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту розкрито в працях українських науковців Т.Ю. Круцевич, В.М. Платонова, Ю.М. Шкрєбтія, Б.М. Шияна. Науковці досліджували такі аспекти цієї проблеми, як-то: історія розвитку спортивно-гімнастичного руху в Україні (О.М. Вацеба, М.С. Герцик); оптимізація навчально-тренувального процесу в системі підготовки спортсменів високої кваліфікації (Р.Ф. Ахметов, М.М. Булатова, О.Ц. Деминський, С.С. Єрмаков, М.О. Носко); реалізація принципу неперервності професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту (В.О. Кукса, Л.П. Суценко); проблеми фізичного виховання різних верств населення (М.В. Дутчак, В.І. Завацький, Л.Я. Іващенко, О.С. Куц, Н.В. Москаленко).

Достатньо уваги приділяють також дослідженню проблем професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту російські науковці, зокрема розглядають такі аспекти цієї проблеми: підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в умовах неперервної фізкультурної освіти (А.Г. Барабанов, Є.П. Каргаполов, В.В. Приходько, В.А. Магін, В.І. Маслов); теорія спортивного тренування (Б.А. Ашмарин, Б.К. Бальсевич, О.О. Гужаловський, Д.М. Давиденко, Л.П. Матвєєв, А.А. Тер-Ованєсян); проблеми фізичного виховання населення різних вікових груп (В.І. Белов, Я.С. Вайнбаум, В.В. Зайцева, Л.І. Лубишева).

Вивчення та аналіз теорії і практики професійної підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту дає змогу говорити про існування певних протиріч між новими якісними вимогами до педагогічної праці, фахового рівня випускників вищих навчальних педагогічних закладів та між реальним рівнем їхньої професійної готовності, зрілості й культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психологічній та педагогічній літературі проблему спілкування досліджували представники комунікативного напрямку, а саме І.А. Зімня, В.М. Невський, Л.А. Петровская та інші. Великий внесок у вивчення цього питання зробили також М.М. Бахтін, Л.П. Буєва, Б.Д. Паригін, М.С. Каган, В.М. Соковнін.

У межах загальнофілософської концепції аналіз різних поглядів на сутність спілкування дозволяє виокремити три основні наукові течії: у першій спілкування розглядається як комунікація [2, 5, 13]; у другій – як форма та засіб прояву суспільних відносин [16, 18]; у третій – як діяльність [17].

Вагомий внесок у розробку проблеми спілкування здійснили психологи. У науковій психологічній літературі цю проблему розглядали Г.М. Андрєєва [2], О.О. Бодальов [4], М.В. Жугікова, Л.А. Петровська [16], М.Й. Боришевський та інші. На теперішній час

сформовано наукові школи Г.М. Андрєєвої [2], де багато зроблено для висвітлення пізнавального компонента спілкування, О.О. Бодальова [4], який багато зробив для розуміння закономірностей педагогічного спілкування, М.Й. Боришевського, де досліджується комунікативна природа діяльності школярів різного віку та інші.

Педагогічна наука визначає спілкування як специфічну форму діяльності і як самостійний процес взаємодії, необхідний для реалізації інших видів діяльності. Спілкування розглядається як найважливіша соціальна потреба й головний чинник формування особистості. А от “Спілкування в соціальній психології – складна взаємодія людей, в якій здійснюється обмін думками, почуттями, переживаннями, способами поведінки, звичками, а також задовольняються потреби особистості в підтримці, солідарності, співчутті, дружбі, належності тощо. Спілкування – необхідна умова формування, існування і розвитку особистості” [1, 8, 13].

Для соціально-педагогічного підходу характерний розгляд спілкування як певного механізму впливу суспільства на особистість для соціального виховання. Так, наприклад, у концепції А.Б. Добрович (2004) стиль спілкування розглядається як предметна діяльність і як умова людського способу життя. Ці два напрямки знаходять своє відображення і в продуктах спілкування – взаємовідносинах та образах себе та іншого, які є результатом пізнання різних якостей: ділових, пізнавальних, особистісних [14].

Визначення сутності та особливостей спілкування ускладнюється багатоплановістю цього поняття, його всеохопною суттю, тому виникла необхідність аналізу інформації, накопиченої у різних галузях науки, та синтезу й систематизації цих відомостей для подальшого використання в нашому дослідженні. За основу для організації теоретичного дослідження у цьому напрямку ми обрали положення Г.М. Андрєєвої [2] про виокремлення певних сторін спілкування, а саме: комунікативної, яка полягає в обміні інформацією; інтерактивної, що передбачає не тільки обмін знаннями та ідеями, а й діями; перцептивної, яка має справу з процесом сприйняття та взаєморозуміння партнерів із спілкування. Є.П. Ільїн [9] вважає, що до вищезазначених сторін спілкування слід додати ще й мотиваційну, оскільки вона є “ключовим психологічним фактором, який впливає на характер взаємодії між людьми”. Розглянемо кожну сторону спілкування з погляду її структури.

Перцептивна сторона спілкування відображає процес сприйняття партнерами один одного та встановлення на цьому ґрунті взаєморозуміння. О.О. Бодальов [4] з цього приводу писав: “Пізнання та взаємний вплив людей один на одного є обов’язковим елементом будь-якої спільної діяльності... Від того, як люди відображають та інтерпретують вигляд, поведінку та оцінюють можливості один одного, багато в чому залежить характер їх взаємодії, а також результати, які вони одержують у процесі спільної діяльності”.

Проте Л.А. Петровська [17], зазначає, що в реальному житті відбувається складне сплетіння різних видів спілкування, і кожен з них, як необхідний, реалізує свою специфічну функцію. Існує багато ситуацій спілкування, у яких оптимальним виявляється поверхнєве, репродуктивне чи суб’єкт-суб’єктне спілкування.

Емпіричний ракурс вивчення наукової літератури виявив відсутність робіт з проблеми культури спілкування фахівців фізичного виховання і спорту. Тому для визначення її сутності, структури та особливостей скористаємося принципом родовидового зв’язку, згідно з яким видове поняття має усі ознаки родового, а також деякі інші, які дозволяють класифікувати його як окремий вид. Для цього здійснимо аналіз сутності та структури поняття спілкування, а на його основі визначимо особливості професійного спілкування фахівця з фізичного виховання та спорту.

Мета роботи: проаналізувати сучасні наукові дослідження, з проблеми спілкування вчителя фізичної культури та основні напрямки її вирішення.

Методи та організація дослідження: аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, яка висвітлює стан дослідження проблеми спілкування вчителя фізичної культури та основні напрямки її вирішення.

Результати дослідження. Аналізуючи літературу з проблеми спілкування, ми дійшли висновку, що цей термін не має єдиного визначення, оскільки спілкування є складним,

багатоплановим поняттям, яке вивчається одночасно багатьма науками. Найбільш суттєвим із погляду нашого дослідження є розгляд цього поняття у філософській, психологічній, соціологічній та педагогічній науках.

Серед головних напрямків вивчення спілкування можна зазначити такі:

- інформаційно-комунікативний, у якому спілкування розглядається як комунікація, завдяки якій здійснюється обмін інформацією;
- інтерактивний, у межах якого спілкування постає як взаємодія індивідів у процесі їх спільної діяльності;
- гносеологічний, у якому спілкування людини виступає як суб'єкт і об'єкт соціального пізнання;
- аксіологічний, у якому спілкування вивчається як процес обміну цінностями;
- нормативний, у якому досліджується роль спілкування у процесі нормативного регулювання поведінки індивідів, закріплення цих норм у свідомості людей, функціонування стереотипів поведінки;
- семіотичний, де спілкування розглядається як специфічна система знаків і як посередник у процесі взаємодії різних знакових систем;
- соціально-практичний, у якому процес спілкування розглядається як обмін діяльністю, здатністю, уміннями та навичками.

Одним із найбільш важливих загальних положень у філософському трактуванні проблеми спілкування, на нашу думку, є твердження К. Ясперса про те, що комунікація (спілкування у широкому розумінні) здійснюється у двох сферах – наявного буття та екзистенції. Форми спілкування, в які вступає людина у сфері наявного буття, тотожні сукупності соціальних ролей людини.

Для предмета нашого дослідження одним із найбільш суттєвих є підхід до цієї проблеми, який запропонувала Л.В. Денисова. Вона розглядає спілкування як взаємодію, учасники якої ставляться одні до одних як до цілей, а не як до засобів, а також зазначає, що існують і інші види соціальної взаємодії, у яких ціллю є тільки один із партнерів, а інший виступає засобом задоволення його потреб. Таким чином, автор виокремлює такі види соціальної взаємодії як спілкування, обслуговування, управління та комунікація.

Визначення спілкування як суб'єкт-суб'єктної взаємодії дає можливість виявити його не тільки на рівні міжособистісних контактів, а й на внутрішньоособистісному (внутрішній діалог) та надособистісному (оскільки суб'єкт може бути сукупним: сім'я, виробничий колектив та інші соціальні групи) [18].

Таке трактування спілкування важливе, на нашу думку, тому що воно сприяє розумінню його різномодальності, орієнтує не лише на вивчення сприйняття людини людиною, а й спонукає до розгляду внутрішньої діалогічності свідомості, а також психологічних контактів між соціальними групами різних масштабів. З такого розуміння спілкування випливає його творча природа, оскільки в результаті взаємодії суб'єктів виникає нова сутність, а також до розуміння виняткової ролі мотиваційних чинників для спілкування.

Проте ми не можемо погодитися з тим, що дослідники називають спілкуванням лише суб'єкт-суб'єктною взаємодією, виключаючи тим самим із структури спілкування інші види соціальної взаємодії. На нашу думку, доречним було б говорити про спілкування в широкому розумінні, яке охоплює усі види соціальної взаємодії та справжнє спілкування, про яке й говорять науковці.

Психологічний аналіз сутності і структури поняття спілкування дозволив зробити такі висновки:

1. Спілкування за своєю природою є діяльним, оскільки його внутрішнім змістом (його сутністю) є людська діяльність у її загальному, абстрактному вигляді.
2. Специфіка спілкування як спільної діяльності людей полягає в тому, що в основі такої діяльності лежить особливий вид зв'язку між її учасниками – міжсуб'єктний. Спілкування, яке є цілісним, має все ж таки визначену структуру, до якої належать суб'єкти, взаємодія, що виникає та існує з приводу визначеного предмета спілкування, а також предмет – явище, яке

фокусує соціальну взаємодію і таким чином пов'язує суб'єктів.

3. Оскільки детермінанти активності суб'єктів у спілкуванні виникають у них самих, то критерієм розподілу спілкування на типи повинна бути мотиваційна спрямованість учасників процесу спілкування. Таким чином, можна говорити про три основні типи спілкування:

а) продуктивне, у якому мотивація суб'єктів однаковою мірою спрямовується на предмет спілкування, партнера та процес їхньої взаємодії;

б) дружнє, у якому мотивація спрямовується на партнера, а процес взаємодії та партнер відіграють лише інструментальну роль;

в) ігрове, у якому мотивація здебільшого спрямовується на сам процес взаємодії, партнер при цьому відіграє менш значну роль, а предмет – другорядну.

4. Аналіз сутності, специфіки та типології спілкування дає змогу визначити, що його основною функцією є інтегративна, яка дозволяє досягнути консенсусної форми соціальної інтеграції.

Оскільки спілкування відбувається не лише на міжособистісному рівні, а й на особистісно-груповому та міжгруповому рівнях, розгляд проблем спілкування притаманний і соціології. У світлі соціологічної концепції зміст поняття “спілкування” визначають на основі з аналізу внутрішньої динаміки структури суспільства та її взаємозв'язку з процесом спілкування. Соціологічну концепцію спілкування спрямовано на розуміння місця й ролі соціальних інститутів суспільства в організації спілкування як важливого механізму соціального управління.

Комунікативна сторона представляє спілкування як процес передачі та одержання інформації, завдяки чому стає можливим нагромадження знань, збагачується досвід, досягається узгодженість у діяльності. Комунікація є “необхідною умовою наступності у розвитку поколінь, соціального та наукового прогресу людства, індивідуального розвитку особистості [6, 13]”.

Ще одним важливим моментом є те, що лише частина інформації передається від однієї людини іншій свідомо з метою щось повідомити, решта ж, як підсвідомо, проходить поза увагою відправника. Таким чином, ми можемо розподілити знаки на інтенціальні, які спеціально продукуються для передачі інформації, та неінтенціальні, які ненавмисно видають інформацію.

Діагностування кожної окремої ситуації спілкування базується на інформації, яка потрапляє до учасників комунікативного акту до початку безпосереднього спілкування і впродовж нього.

О.О. Бодальов [4] виокремив три типи такої інформації:

1. Загальна, яка, накопичуючись та зберігаючись протягом тривалого часу, дає можливість оцінити стійкі зовнішні і внутрішні особливості партнера та виробити загальні підходи до спілкування з ним.

2. Конкретна, яка говорить про готовність партнера до діяльності певного рівня складності і тривалості, а також про характерну поведінку партнера в умовах цієї діяльності.

3. Оперативно-регулятивна, яка використовується негайно й характеризує поведінку, стан і можливості партнера при безпосередній взаємодії з ним у цей момент в абсолютно конкретних умовах при вирішенні спільного завдання [14, 16].

Р. Мушкета (R. Muszkieta, 2006 р.) до основних ситуаційних змінних діяльності вчителя фізичної культури зараховує час (наявність чи обмеженість у часі), інформацію (наявність чи недостатність інформації), прийнятність повідомлення для учнів.

Оцінюючи ситуацію спілкування, різні люди сприймають та інтерпретують її по-різному, причому кожен вважає, що саме його інтерпретація і є реальністю, і діє згідно з своїм баченням цієї ситуації. Тому для підвищення продуктивності спілкування потрібно знати загальні закономірності перцептивного процесу.

В.В. Каплинський (2001 р.) визначає їх як відхилення у сприйнятті реальності і відзначає такі закономірності: стереотипізація, референтні рамки, очікування, вибірковість, інтерес, проекція.

Стереотипізація – це процес узагальнення поведінки всіх членів групи. Стереотипи утворюються на основі релігійної приналежності, статі, національності, сфери професійної діяльності людини та інших ознак. На нашу думку, стереотипи є одним із видів загальної перцептивної інформації і відіграють свою роль у процесі перцепції. Інколи вони набувають негативного чи анекдотичного забарвлення, що спричиняє негативне ставлення до певних груп населення. Проте, якщо пам'ятати, що у процесі перцепції використовується три види інформації: загальна, конкретна та оперативно-регулятивна, то можна уникнути їх негативної дії. Ми повинні свідомо намагатися сприймати людину як окрему особистість, а не лише як типового представника певної групи.

Референтні рамки – це тенденція людини розглядати речі лише з погляду того, як вони стосуються і впливають на неї. Так, наприклад, адміністрація й працівники часто мають різні референтні рамки, і тому деякі зміни у виробництві, спрямовані на підвищення продуктивності праці, одні сприймають як позитивні, а інші – як негативні, оскільки вважають, що за ту ж саму оплату працюватимуть більше. Батьки та їхні діти також мають різні референтні рамки у сприйнятті дійсності, тому і спостерігається вічний конфлікт батьків і дітей. Для підвищення ефективності спілкування слід навчитися сприймати дійсність не лише із своїх референтних рамок, а й з інших позицій.

Дуже часто люди обирають інформацію, яку хочуть сприйняти, і пропускають ту, яку не хочуть сприймати. Для того щоб спілкування відбувалося успішно, потрібно намагатися сприйняти повністю все повідомлення, а не лише його частину.

Аналіз робіт, присвячених проблемі самосприйняття, проведений вченими, дозволив виокремити п'ять основних аспектів (джерел) сприйняття:

1. Сприйняття себе через співвіднесеність себе з іншими.
2. Сприйняття себе через сприйняття себе іншими.
3. Сприйняття себе через результати власної діяльності.
4. Сприйняття себе через спостереження власних внутрішніх станів.
5. Безпосереднє сприйняття власного зовнішнього вигляду [12].

Аналіз перцептивної сторони спілкування дозволив нам виокремити основні якісні ознаки та такі структурні елементи процесу перцепції:

- а) елементи ситуації, що піддаються перцепції;
- б) перцептивна інформація;
- в) відхилення у сприйнятті реальності.

Основні якісні ознаки та структурні елементи перцептивного процесу майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Основні якісні ознаки та структурні елементи перцептивного процесу майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту

Якісні ознаки	Глибина	– глибинне; – поверхневе
	Творчість	– творче; – репродуктивне
	Ставлення до партнера	– суб'єкт-суб'єктне; – суб'єкт-об'єктне
Структурні елементи	Елементи ситуації, що підлягають перцепції	– суб'єкт спілкування; – партнер по спілкуванню; – ситуативний контекст
	Перцептивна інформація	– загальна; – конкретна; – оперативно-регулятивна

Продовження табл. 1

	Відхилення у сприйнятті реальності	– стереотипізація; – референтні рамки; – очікування; – вибірковість; – зацікавленість ⁴ – проекція
	Зворотний зв'язок	– позитивний; – негативний; – внутрішній; – зовнішній; – свідомий; – несвідомий

Таким чином, професійне спілкування фахівця з фізичного виховання та спорту можна визначити як процес взаємодії з учасниками навчально-виховного процесу міжмовної комунікації, змістом якого є обмін інформацією за допомогою різних засобів комунікації для встановлення стосунків між ними з метою створення певного подано праці.

У процесі професійного спілкування одним із ключових завдань вчителя фізичної культури є вибір найбільш ефективних шляхів та способів спілкування, виникають проблеми, пов'язані з аналізом ситуації спілкування, визначенням мети та засобів його досягнення, раціональних способів поведінки. Ситуаційний контекст визначає поведінку спеціаліста не повністю, оскільки відбувається узгодження впливів навколишнього середовища з його індивідуальними особливостями, що здійснює значний вплив на характер індивідуальних проявів у спілкуванні. У зв'язку з цим, проблема формування індивідуального стилю культури спілкування майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту набуває особливої актуальності.

Висновок. Спілкування вивчають декілька наук одразу, кожна з яких висвітлює його лише частково, однобічно. Із цього випливає необхідність синтезу, узгодження та узагальнення відомостей про сутність і структуру спілкування. Воно є складним багатостороннім поняттям, у якому дослідники виокремлюють комунікативну, перцептивну та інтерактивну сторони; проте, урахувавши виняткову роль мотиваційних чинників у спілкуванні, ми приділяємо значну увагу мотивації.

Основними елементами комунікативного процесу фізичного виховання є учасники, засоби передачі повідомлення, канали його сприйняття, «включеність» та умови. Основними елементами перцептивного процесу є елементи ситуації, що піддаються перцепції, перцептивна інформація, відхилення у сприйнятті реальності, зворотний зв'язок, а також якісні ознаки перцептивного процесу. Основними елементами інтерактивного процесу є учасники, предмет спілкування, спрямованість, зв'язок, взаємодія, результат. Спілкування виступає умовою виконання діяльності, яку воно обслуговує.

У процесі підготовки майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до ефективного спілкування особливу увагу слід приділити вихованню таких рис особистості як високий інтелект, емоційна врівноваженість, сумлінність, гнучкість, впевненість у собі, високий самоконтроль поведінки, доброта, сміливість у спілкуванні; оволодінню знаннями з основ спілкування, теорії мотивації, теорії особистості, а також знанням вимог до професійної діяльності вчителя фізичної культури, тренера, здобуттю умінь визначати тип взаємодії, спрямованість і рівень, на якому відбувається спілкування, налагоджувати додатковий зв'язок і добиватися взаємовигідного результату, збирати та ефективно використовувати перцептивну інформацію, відслідковувати зворотний зв'язок, уникати негативної дії відхилень у сприйнятті реальності, роботи з окремими особами, малими та великими групами, роботи в несприятливих умовах, безпосереднього та опосередкованого спілкування, подоланню стресу.

Перспективним надалі є дослідження шляхів вирішення проблемних ситуацій

професійного спілкування студентами, майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту.

Список літератури

1. *Александров Г. Н.* Педагогические системы, педагогические процессы и педагогические технологии в современном педагогическом знании / Г. Н. Александров, Н. И. Иванкова, Н. В. Тимошкина, Т. Л. Чшиева // Образовательные технологии и общество. – 2000. – № 2, т. 3 – С. 134–149.
2. *Андреева Г. М.* Социальная психология / Андреева Г. М. – М. : Изд-во МГУ 2000. – 416 с.
3. *Андрущенко В.* Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття / В. Андрущенко, В. Бондар // Вища освіта України. – 2009. – № 4. – С. 14–23.
4. *Бодалев А. А.* Общение и диалог в практике обучения, воспитания и консультации / А. А. Бодалев // Сб. наук. тр. АПН СССР, НИИ общ. и пед. психол. – М. : АПН СССР, 2007. – 164 с.
5. *Болюбаш Я. Я.* Окремі аспекти підготовки національних педагогічних кадрів / Я. Я. Болюбаш // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. – К.; Луцьк, 2006. – С. 16 – 20.
6. *Бондар В. І.* Управління розвитком конкурентоспроможності вчителя в процесі професійної підготовки / В. І. Бондар // Освіта і управління. – 2007. – Т. 10, № 3/4. – С. 44–52.
7. *Гац Г.* Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури / Г. Гац // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. – Л. : ЛДІФК, 2001. – Вип. 5., т. 1. – С. 40–43.
8. *Дутчак М. В.* Основні аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні / М. В. Дутчак // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Рівне, 1999. – С. 158–162.
9. *Ильин Е. П.* Искусство общения / Е. П. Ильин. – М. : Педагогика, 2002. – 110 с.
10. *Клопов Р. В.* Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в педагогічній теорії / Р. В. Клопов // Наукові записки : [зб. наук. ст.] / Міністерство освіти і науки України; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова ; уклад Л. Л. Макаренко. – К., 2010. – № 85. – С. 89–95.
11. *Кошева Л. В.* Ресурси системного підходу у фізичному вихованні майбутніх фахівців у вищій школі / Кошева Л. В // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. моногр. / за ред. С.С. Єрмакова. – Х. : ХДАДМ (ХХП), 2007. – №11. – С.139–143.
12. *Круцевич Т. Ю.* Наукові основи фізичного виховання / Т. Ю. Круцевич. – К. : Знання України, 2001. – 23 с.
13. *Круцевич Т. Ю.* Физическое воспитание как социальное явление / Т. Ю.Круцевич, В. Петровський // Наука в олимпийском спорте. – 2001. – №3. – С. 3–15.
14. *Круцевич Т.* Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури / Т. Круцевич, М. Зайцева // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 4. – С. 41–44
15. *Леко Б.* Теоретико-методологічні та психолого-валеологічні виміри процесу фізичного виховання у вищих навчальних закладах / Богдан Леко // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2004. – Вип. 8, т. 3. – С.198–205.
16. *Обозов Н. Н.* О трехкомпонентной структуре межличностного взаимодействия / Н. Н.Обозов // Психология межличностного познания / под ред. А. А. Бодалева – М. : Педагогика. – 2001. – 223 с.
17. *Петровская Л. А.* Компетентность в общении: Социально-психологический тренинг / Л. А. Петровская. – М. : Изд-во МГУ, 2004. – 216 с.
18. *Сергієнко Л. П.* Інноваційний зміст системи підготовки спеціалістів фізичного виховання і спорту / Л. П. Сергієнко // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2003. – № 3/4. – С. 23–32.

19. *Соболь Н. М.* Індивідуальний стиль спілкування як засіб формування особистості / *Н. М. Соболь, Л. М. Романишина* // *Методы совершенствования фундаментального образования в школах и вузах.* – Севастополь : Изд-во Сев. НТУ, 2002. – С. 96–98.

20. *Шиян Б. М.* Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття / *Шиян Б. М.* // *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр.* – Рівне, 2001. – Вип. 2. – С. 371–374

Стаття надійшла до редколегії 19.05.2014

Прийнята до друку 20.05.2014

Підписана до друку 27.06.2014